

особенностей, так и применения явления «инверсии», как части идиостиля отдельных фигур.

Ключевые слова: инверсия, препозиционная часть, постпозиционная часть, локативная инверсия, именительная инверсия, глагольная инверсия, прилагательная инверсия.

Віра Дерев'яно
(м. Івано-Франківськ)

УДК 821.162.3'37'373.6

МОДЕЛЮВАННЯ КВАНТАТИВНО-КВАЛІТАТИВНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ (НА МАТЕРІАЛІ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТІВ У ЧЕСЬКІЙ МОВІ)

У статті висвітлено проблему оказіонального моделювання фразеологічних трансформацій, розглянуто тенденції функціонування фразеологізмів на матеріалі сучасної чеськомовної публіцистики, зроблено спробу моделювання квалітативно-квантативних трансформацій чеського дієслівного фразеологізму, проаналізовано співвідношення кількості теоретично можливих та реалізованих квалітативно-квантативних трансформацій, зв'язок між оказіональним моделюванням та образністю й усталеністю форми дієслівного фразеологізму.

Ключові слова: фразеологізм, фразеологічні трансформації, фразеологічна модель, фразеологічне моделювання.

Словник літературної чеської мови подає чотири значення лексеми «модель», одним із яких є схема, спрощення явища чи предмета, що використовується для їхнього дослідження чи пояснення; вираз, який з погляду його мети зберігає основні ознаки оригіналу [10, с. 320]. А процес моделювання визначається як відтворення вибраних особливостей об'єкта, який вивчається, на моделях для дослідницьких цілей [10, с. 320].

У фразеології розуміння **проблеми** фразеологічної моделі та фразеологічного моделювання не є однозначним. Проблему фразеологічного моделювання вивчали І. Третьякова, В. Мокієнко, А. Івченко, В. Коваль, О. Бірих, М. Олійник. Насамперед варто зазначити, що багато фразеологів заперечували використання фразеологічного моделювання як методу дослідження фразеології. О. Кунін, А. Райхштейн, Н. Амсова, І. Чернишова, ґрунтуючись на фразеологічній ідіоматичності, стійкості та непрогнозованості результату метафоричного переносу під час фразеотворення, заперечували можливість передбачення побудови фразеологізмів. І зазначали, що побудова структурно-семантичної моделі у фразеології – завдання нездійсненне [5, с. 41].

В останніх дослідженнях та публікаціях фразеологи (А. Івченко, В. Мокієнко) погоджуються з тим, що фразеологічне моделювання доцільно застосовувати як метод дослідження у фразеології, проте аспекти розуміння суті фразеологічного моделювання дещо змінилися. Метод фразеологічного моделювання використовується для загальної типології

фразеологізмів та встановлення універсальних ознак фразеологічних систем різних мов, а не для передбачень фразеотворчих процесів. Моделі у фразеології – це не моделі фразеологічної деривації, а моделі опису, оскільки вони діють на узуально-обмеженому матеріалі і не можуть служити правилом для вільного утворення фразеологізмів [1, с. 190]. В. Мокієнко вже розуміє фразеологічне моделювання як «лінгвістичну аксіому» та, досліджуючи фразеологічну модель, потрактовує її як «структурно-семантичний інваріант стійких словосполучень, що схематично відображають відносну стабільність її форми та семантики» [3, с. 43]. Отже, моделювання у фразеології існує лише як статична / стабільна / форма існування фразеологізмів, а не як регулярне утворення однотипних одиниць [2, с. 67].

Метод структурного моделювання широко застосовує чеський мовознавець Ф. Чермак для опису та систематизації різноструктурних фразеологічних моделей, класифікуючи 32 моделі двокомпонентних субстантивних та дієслівних фразем у чеській мові з численними їхніми варіантами (напр. V-S *tlouct špačku, chytat lelky*; A-S *zlatý důl, černá hodinka, st'ástnou cestu*; S-A *anděl strážný, bohem zapomenutý*; S-S *jabko sváru, roh hojností, palma vítězství*; V-V *umět se narodit, dát se poddat, zůstat viset*; A-A *chudý příbuzný, neslaný nemastný, staří mladí* та ін.).

Нових аспектів набуває фразеологічне моделювання в ракурсі моделей квантативно-квалітативних фразеологічних трансформацій. У чеській лінгвістиці моделювання фразеологічних трансформацій практично не розглядають: у працях, присвячених дослідженню фразеологічних трансформацій (актуалізації), мовознавці зосереджують увагу на описі зібраного практичного матеріалу, функціях, які вони виконують, чи авторських інтенціях (J. Večka, M. Čechová, J. Jodas, B. Junková, E. Minářová).

Ф. Чермак у монографії «Чеська і загальна фразеологія та ідіоматика» [6] робить спробу моделювати фразеологічні трансформації. Виокремлюючи фразеологічні трансформації, міжрівневі та внутрішньорівневі міжструктурні, фразеолог моделює чотири групи можливих результатів з різних вихідних баз: лексикалізацію (можливий результат *слово*; напр. *chytat lelky* → *lelkovat*); номіналізацію (можливий результат S-S, A-S, A-S-A та інш.; напр. *překročit Rubikon* → *překročení Rubikonu*); ад'ективацію (можливий результат A-S, S-A, ADV-A та інш.; напр. *postavit něco na hlavu* → *postavený na hlavu*); вербалізацію (можливий результат V-S, V-ADV, V-V та інш.; напр. *být silný jako lev* → *mít sílu lva*) та компаративізацію (можливий результат порівняння, напр. *pařivá ovce* → *být jako pařivá ovce*). Внутрішньорівневі внутрішньоструктурні трансформації Ф. Чермак поділяє на синтагматичні та парадигматичні й у кожній із груп виокремлює моделі трансформацій квантативні (трансформації, що вносять кількісні зміни в структуру фразеологізму, напр. A-S → A-A-S), редуційні трансформації, що скорочують кількість компонентів фразеологізму, напр. V-A-S → V-S) та квалітативні (трансформації, що змінюють якісний склад фразеологізму, A-S → S-A) [6, с. 66–69].

Також Ф. Чермак розробив моделювання актуалізаційних трансформацій фразеологізмів із дієслівною структурою: у схемі моделювання фразеолог передбачив таких 17 елементів: (а) ствердження – заперечення, (б) активний стан – пасивний стан, (в) твердження – питання, (г) розповідний – наказовий – умовний спосіб, (г) минулий – теперішній – майбутній час, (д) одна – множина, (є) перша – друга – третя особа (6, с. 65).

Якщо фразеологічну модель розглядати як фразем-інваріант, а відповідні в мовленні (текстах) форми фразеологізму як ряд його трансформантів, які формують фразеологічну модель, то можна говорити про формування широкої оказіональної парадигми трансформантів, дериваційну основу якої утворює інваріантна форма фразему. Складання

таких прадигм дозволить фразеологам не тільки краще систематизувати реалізовані способи трансформації, але й передбачати можливі, ще досі не використані трансформації, і загалом досліджувати фразеологічний потенціал до трансформацій [4, с. 149].

Мета нашої розвідки – дослідити особливості моделювання квантативно-квалітативних трансформаций. Для досягнення мети ставимо перед собою **завдання**: зробити спробу моделювання можливих та реалізованих трансформацій фразеологізму *udělat kozla zahradníkem*, проаналізувати та систематизувати зібраний матеріал. Свідомо обираємо для нашого дослідження трикомпонентний дієслівний фразеологізм, який потенційно може проявити широкий спектр можливих та реалізованих трансформацій.

Словник чеських фразеологізмів та ідіом подає значення фразеологізму як «довірити щось неправильній людині, найгіршому чи тому, хто відомий недотриманням правил, норм, постанов, а цим допуститися абсурдної, смішної помилки» [8, с. 309]. Здебільшого фразеологізм *udělat kozla zahradníkem* використовують для характеристики невідповідності компетенцій людини та посади, яку вона обіймає. Структурно фразеологізм утворюють перехідне дієслово, іменник у називному відмінку та іменник в орудному відмінку, а синтаксична модель фразеологізму є типовою для чеської мови, схема V-S-S відображає структуру фразему. Семантика фразеологізму характеризується образністю значення, його компоненти можна розкласти як «*udělat*» – «*призначити*»; «*kozla*» – «*неправильну людину*»; «*zahradníkem*» – «*назва посади*». Центральним компонентом фразеологізму, який формує основу семантики, є компонент «*kozol*». У фразеологізмі він реалізує асоціативні семи «нерозумний», «дурний», «тупий», «некмітливий», «нетямущий», «розумово обмежений», «впертий», «непоступливий», «неподатливий», «затятий», «наглий». Образ фразеологізму розвиває компонент «*zahradnik*», який інтенсифікує абсурдність призначення / перебування когось на певній посаді, указуючи на неможливість належного виконання кимось своїх обов'язків та використання отриманих прав тільки для задоволення власних потреб. Компонент «*udělat*» є найменш стабільним, часто опускається чи субститується.

Словник чеських фразеологізмів та ідіом фіксує фразеологізм у трьох томах як порівняння *to je jako udělat udělat kozla zahradníkem* [7, с. 171], як дієслівний фразем *udělat kozla zahradníkem* [8, с. 309] та як фразеологізм зі структурою речення *To je jako udělat udělat kozla zahradníkem* [9, с. 394], що підтверджує можливість міжрівневих та внутрішньорівневих трансформацій. Практичний матеріал публіцистичних текстів взято з порталу Český národní korpus. Усі три узуальні форми, зафіксовані в словнику, можна знайти в корпусі публіцистичних текстів syn2013pub. *Něco jako kozel zahradníkem! Rio Ferdinand, stoper Manchesteru United, podpořil zpřísnění postihů pro fotbalisty, kteří dopovali. Nový systém, který navrhuje Anglická asociace, by fotbal postavil na stejnou úroveň kontroly a trestů, jako mají například atleti* (ŠÍP, 15.11.2008). *Zkušený kouč se rozhodl udělat kozla zahradníkem* (Sedmička, č. 34/2009). «*Je to jako udělat kozla zahradníkem,*» komentoval kandidaturu Ratha na post ministra zdravotnictví (Právo, 13.10.2005).

Також як внутрішньорівневі трансформації варто класифікувати номіналізації фразему, які не зафіксовані в «Словнику чеських фразеологізмів та ідіом». Номіналізація фразему *udělat kozla zahradníkem* можлива у двох варіантах, перший утворюється субституцією дієслівного компонента «*udělat*» на іменниковий «*dělání*», схематично моделювати номіналізацію можна так: V-S-S → S-S-S *udělat kozla zahradníkem* → *dělání kozla zahradníkem*. *Komplexní reforma VŠ takto připravovaná je řešením v duchu dělání kozla zahradníkem, kritizuje Zlatuška* (Právo, 20.11.2009). На підставі цієї трансформації можливі трансформації другого ступеня, які субститують уже іменниковий компонент «*dělání*» та

вносять зміни до семантики фразеологізму. І. Третьякова, вивчаючи моделювання субституцій, розглядає моделювання можливих змін семантики та класифікує їх на конкретизацію, експлікацію, інтенсифікацію, експресивацію та буквалізацію [4, с. 154]. Субституція компонента «*dělání*» на компонент «*ustanovení*» буквалізує значення фразему: *Neprodlená náprava škod je nutná a nesmí být stylem ustanovení kozla zahradníkem svěřena těm, kdo ji nadřazením silových postupů, netransparentním jednáním a ignorováním odborné oponentury způsobili* (Týden, č. 38/2009).

Номіналізація фразему також реалізується усіченням дієслівного компонента «*udělat*», схематично другий варіант можна зобразити так: $V-S-S \rightarrow S-S$ *udělat kozla zahradníkem \rightarrow kozel zahradníkem*. *V češtině existuje jeden hodně otřepaný příměr: kozel zahradníkem. Pro některé komunální politiky, kteří do vedení radnic přešli z pozic občanských aktivistů, však lepší označení snad ani neexistuje* (Mladá fronta DNES, 26.2.2007). *Sice to trochu připomíná přísloví o kozlovi zahradníkem, ale hlavně, když to aspoň nějakou dobu fungovalo* (Mladá fronta DNES, 3.8.2005).

Моделювання розширення фразеологізму ґрунтується на його схемі, кількості поширювачів, їхній позиції та якісній характеристиці. Наприклад, однокомпонентне препозитивне атрибутивне розширення першого субстантивного компонента схематично можна показати так: $V-S-S \rightarrow V-A-S-S$. Очевидним є те, що не всі змодельовані варіанти трансформацій розширення реалізуються (їх у фразеологізмі *udělat kozla zahradníkem* теоретично може бути багато $V-S-S \rightarrow V-A-A-S-S$; $V-S-A-S$; $V-S-S-A$; $V-S-A-S-A$; $V-S-A-A-S$; $V-A-S-A-S$; $V-A-A-S-A-S$; $V-A-S-A-A-S$; $V-A-A-S-A-A-S$; $V-S-S-S$; $V-S-S-S-S$; $ADV-V-S-S$; $ADV-A-S-S$; $ADV-V-A-A-S-S$; $ADV-V-S-A-S$...).

Порядково першим є дієслівний компонент «*udělat*»; його поширення, які були знайдені на матеріалі корпусу syn2013pub: адвербіальні, препозитивні та однокомпонентні ($V-S-S \rightarrow ADV-V-S-S$). *Jednoduše se stal kozel zahradníkem* (Deníky Bohemia, 4.11.2005). *Volič mimochodem vtípně učinil kozla zahradníkem, když kontrolou klientelismu pověřil včerejší klientelisty* (Deníky Bohemia, 5.11.2008).

Адвербіальні поширення комбінуються із субституціями дієслівного компонента та зміною активного стану на пасивний у першому прикладі.

Атрибутивні препозитивні поширення другого субстантивного компонента є найбільш частотними в заголовках статей. Активно поширюється компонент «*kozel*» у варіанті, трансформованому номіналізацією. Схематично моделювати реалізовані трансформації поширення можна так: $V-S-S \rightarrow V-A-S-S$; $S-S \rightarrow A-S-S$. *Zase udělali nějakého kozla zahradníkem* (Deníky Bohemia, 18.4.2009)? *Čínský kozel zahradníkem* (Týden, č. 6/2008). *Americký kozel zahradníkem* (Hospodářské noviny, 27.9.2007)? *Neoliberální kozel zahradníkem* (Respekt, č. 34/2009). *Kozel Koblic zahradníkem* (Hospodářské noviny, 9.09.2005). *Spojené národy, kozel vražedným zahradníkem. Organizace pro výživu a zemědělství Spojených národů přinesla hladomor v podobě agresivního plevele. Keňa Jediný zdroj obživy pastevců z chudých polopouští ničí zásah «odborníků»: vysazení jiho americké dřeviny Prosipis juliflora. OSN ji před dvaceti lety přivezla s velkou slávou: domorodcům slibovala zastavení růstu pouští* (Týden, č. 32/2006). Поширювачі по-різному впливають на семантику фразеологізму: «*nějaký*» вказує на невизначеність, «*čínský*», «*americký*», «*neoliberální*», «*Koblic*» конкретизують значення, а поширювач «*vražedný*» інтенсифікує фразеологічне значення.

Як було вказано вище, теоретично можливих моделей трансформацій багатокомпонентного поширення у фразеологізмі *udělat kozla zahradníkem* є значна кількість, проте на основі матеріалу корпусу ми знайшли тільки один приклад двокомпонентного

поширювача іменника «*kozel*». *Podobně jako další pilot-odborář, vlivný britský konzervativní politik 80. let Norman Tebbit (dnes lord Tebbit), však záhy změnil dres a stal se jedním z nejobávanějších kozlů zahradníků* (Nedělní svět, č. 12/2006). Трансформаційна модель поширення в поданому прикладі комбінується зі зміною активного стану на пасивний та морфологічними модифікаціями субстантивних компонентів.

І. Третьякова, досліджуючи синтаксичне моделювання, зазначає, що модифікації синтаксичної моделі фразеологізму можуть вносити зміни різного ступеня [4, с. 93–94]. До модифікацій, які не змінюють семантики фразеологізму, можна віднести зміну усталеного порядку слів фразеологізму. Схематично зміни фразеологізму *udělat kozla zahradníkem* можна моделювати в такий спосіб: V-S1-S2 → S1-S2-V → S2-S1-V → S1-V-S2 → S2-V-S1. Першу схему модифікації синтаксичної моделі ми знайшли в корпусі: *Kozla zahradníkem udělala Českobratrská církev evangelická, když zaměstnala jako ekonoma nenapravitelného zloděje* (Mladá fronta DNES, 31.1.2009). Структурно складніші синтаксичні модифікації з відокремленням субстантивованого компонента з дієслівного фразеологізму з можливими ускладненнями синтаксичної моделі. *Nebyl by ve vládě prvním kozlem, který se stal zahradníkem* (Deníky Bohemia, 18.3.2006). «*České pořekadlo o kozlovi, který se stal zahradníkem, může v ČR brzy nabýt obudných rozměrů,*» *napsal v komentáři, který poskytl ČTK* (Hospodářské noviny, 19.6.2006). У другому прикладі автор уводить фразеологізм у контекст із вказівкою на джерело «*české pořekadlo*», у такий спосіб ніби допомагаючи читачеві ідентифікувати усталений вираз, синтаксична модель якого модифікована. Обидві трансформації ускладнені субституцією дієслівного компонента та змінами на морфологічному рівні.

Досліджуючи моделювання дієслівного фразеологізму в рамках синтаксичних модифікацій, окремо увагу варто приділити категорії модальності. Модифікуючи синтаксичну модель, автори часто адаптують утворену форму до контексту, використовуючи заміну усталеного дієслівного компонента «*udělat*» на модальне дієслово *moc/nemoc*. Отже, можна говорити про моделювання стверджувального чи заперечного значення фразеологізму. *Když může být kozel zahradníkem, proč by jím nemohl být Košťál?* (Mladá fronta DNES, 25.6.2007). «*To je logické. Kozel nemůže být zahradníkem. Jestliže si lidé musí stěžovat na lékaře u lékařů, není divu, že se úspěchu nedočkají,*» *komentuje to Pavel Vepřek, předseda sdružení Občan, které pomáhá pacientům v boji za jejich práva* (Mladá fronta DNES, 19.8.2005). *Vláda je v Unii jediná proti Lisabonské smlouvě, i když se k ní tváří vstřícněji než Klaus. EU měla asi už dávno změnit pravidla, aby jí zabránila v předsednictví. Dnes zřejmě odstaví Prahu oklikou, upevní eurozónu, kam přizve i Británii. Kozel nemůže být zahradníkem, i kdyby to uměl, ale ani technické předpoklady Praha nesplňuje* (Mladá fronta DNES, 21.3.2006).

Окремо варто виділити трансформації, які утворюються дублюванням синтаксичної моделі фразеологізму. Що ж до фразеологізму *udělat kozla zahradníkem*, то такі трансформації автори використовують здебільшого в заголовках статей та трансформують форму *kozel zahradníkem* усичену номіналізацією: *Kozel zahradníkem, politik odborníkem* (Mladá fronta DNES, 13.8.1998). *Kozel zahradníkem, herec politikem* (DNES, 2.9.1996). «*Gandalovič ministrem, kozel zahradníkem*», *vzказovali z transparentu chovatelé, některá hesla byla ale mnohem ostřejší* (Právo, 21.11.2007).

Можемо зробити **висновок**, що розглянуті в розвідці приклади трансформацій фразем у зіставленні з теоретично можливими та реалізованими трансформаціями демонструють сучасні тенденції функціонування й становлення фразеологізмів у чеськомовній публіцистиці та потенціал фразеологічних трансформацій. Численні способи трансформацій та їхні комбінації по-різному піддаються процесам моделювання, але, незважаючи на це,

укладання таких парадигм дає нам системне уявлення про способи трансформацій, допомагає передбачити здатність фразеологізму, залежно від його моделі, до певних трансформацій. Запропонований метод фразеологічного моделювання, спрямований на з'ясування модифікаційного потенціалу фразеологізмів різних груп, потребує детальнішого дослідження в **подальших наукових розвідках**.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алефиренко Н. Ф. Проблемы фразеологического значения и смысла (в аспекте межуровневого взаимодействия) / Н. Ф. Алефиренко, Л. Г. Золотых. – Астрахань : «Астраханский университет», 2004. – 296 с.
2. Баран Я. А.. Теоретичні основи фразеології: навчальний посібник для студентів факультетів іноземних мов університетів та педагогічних інститутів / Я. А. Баран, М. І. Зимомря. Ужгород, 1999. – 176 с.
3. Мокиенко В. М. Славянская фразеология / В. М. Мокиенко. – Москва : Высш. шк., 1980. – 208 с.
4. Третьякова И. Ю. Окказиональная фразеология: монография / И. Ю. Третьякова. – КГУ, 2011. – 289 с.
5. Чернышёва И. И. Фразеологическая система немецкого языка / И. И. Чернышева. – Москва : Высш. шк., 1970. – 199 с.
6. Čermak F. Frazeologie a idiomatika česká a obecná / František Čermak. – Praha : Karolinum, 2007. – 718 s.
7. Slovník české frazeologie a idiomatiky. Přirovnání / pod. red. F. Čermak. – Praha : Academia, 1983. – 492 s.
8. Slovník české frazeologie a idiomatiky. Výrazy slovesné / pod. red. F. Čermak. – Praha : Leda, 2009. – 1248 s.
9. Slovník české frazeologie a idiomatiky. Výrazy větné / pod. red. F. Čermak. – Praha : Leda, 2009. – 1267 s.
10. Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost / pod. red. J. Filipce. – Praha : Academia, 1978. – 798 s.

ДЖЕРЕЛА

Český národní korpus [Електронний ресурс] // korpus.cz. – Режим доступу : https://kontext.korpus.cz/first_form?corpname=syn2013pub&usesubcorp

Деревянко В. Моделирование квантативно-квалитативных трансформаций фразеологизмов (на материале публицистических текстов в чешском языке).

В статье освещена проблема окказионального моделирования фразеологических трансформаций, рассмотрены тенденции функционирования фразеологизмов на материале чешскоязычной публицистики, сделана попытка моделирования квалитативную-квантативных трансформации чешского глагольного фразеологизма, проанализировано соотношение количества теоретически возможных и реализованных квалитативно-квантативных трансформации, связь между окказиональным моделированием и образностью и устойчивостью формы глагольного фразеологизма.

Ключевые слова: фразеологизм, фразеологические трансформации, фразеологическая модель, фразеологическое моделирование.

Abstract

Derevianko V. Modeling quantum-qualitative transformations of phraseologisms (based on the material of journalistic texts in the Czech language).

Introduction. In the article the problem of occasional modeling of phraseological transformations is discussed, the tendencies of phraseologisms functioning on the material of contemporary Czech-speaking publicistic are considered, an attempt of modeling quantifiable-quantum transformations of Czech verb phraseology was made, the correlation between the number of theoretically possible and implemented qualitative-quantum transformations was established, and the coherence between occasional modeling, imagery and the form of verbal phraseology was analyzed.

The purpose of our scientific research is to study the features of quantum-qualitative simulation. The aim is to achieve the problem of trying to simulate the possible and realized transformations of phraseology udělat kozla zahradníkem, analyze and systematize the collected material.

Results. In intelligence, we set ourselves the task of trying to simulate the possible and realized transformations of phraseology udělat kozla zahradníkem, analyze and systematize the collected material. We deliberately choose for our study three component verbal phraseologisms that potentially can show a wide range of possible and realized transformations.

Originality. Modeling of the phraseologism amplification is based on its scheme, the number of distributors, their position and qualitative characteristics. For example, one-component prepositive attributive amplification of the first substantive component can be schematically shown as follows: $V-S-S \rightarrow V-A-S-S$. It is obvious that not all simulated variants of expansion transformations are realized (in the phraseology of *udělat kozla zahradníkem* theoretically there can be many $V-S-S \rightarrow V-A-A-S-S$; $V-S-A-S$; $V-S-S-A$; $V-S-A-S-A$; $V-S-A-A-S$; $V-A-S-A-S$; $V-A-A-S-A-S$; $V-A-S-A-A-S$; $V-A-A-S-A-A-S$; $V-S-S-S$; $V-S-S-S-S$; $ADV-V-S-S$; $ADV-A-S-S$; $ADV-V-A-A-S-S$; $ADV-V-S-A-S...$).

Ordinarily the first is the verb component udělat; the distribution of this component, which was found on the body material syn2013pub: adverbial, prepositive and one-component ($V-S-S \rightarrow ADV-V-S-S$). Jednoduše se stal kozel zahradníkem (Deníky Bohemia, 4.11.2005). Volič mimochodem vtipně učinil kozla zahradníkem, když kontrolou klientelismu pověřil včerejší klientelisty (Deníky Bohemia, 5.11.2008). Adverbial spreads are combined with the substitutions of the verb component and the change of the active state to the passive in the first example.

We can conclude that the examples of the phraseme transformations in comparison with the theoretically possible and realized transformations demonstrate modern tendencies of functioning and formation of phraseologisms in Czech-speaking publicistic and the potential of phraseological transformations are researched in the article. Numerous ways of transformations and their combinations are differently subjected to modeling processes, but, despite this, the staging of such paradigms gives us a systematic idea of the ways of transformation, helps to predict the tendency of phraseologism, depending on its model, to certain transformations.

Key words. phraseologism, phraseological transformations, phraseological model, phraseological modeling.

References

1. Alefirenko N. F. Problemy frazeolohyčeskoho znachenyia y smysla (v aspekte mezhuovnevoho vzaimodeistvia) // N F. Alefyrenko, L. H. Zolotykh. – Astrakhan : «Astrakhanskyi universitet», 2004. – 296 s.

2. Baran Ya A., Zymomria M. I. Teoretychni osnovy frazeolohii / Navchalnyi posibnyk dlia studentiv fakultetiv inozemnykh mov universytetiv ta pedahohichnykh institutiv. Uzhhorod : 1999. – 176 s.
3. Mokienko V. M. Slavianskaia frazeolohiia / V. M. Mokienko. – Moskva : Vyssh. shk., 1980. – 208 s.
4. Tretiakova I. Yu. Okkazionalnaia frazeolohiia: monohrafiia / I. Yu. Tretiakova. – KHU, 2011. – 289 s.
5. Chernyshieva I. I. Frazeolohicheskaia sistemi nemetskoho yazyka / I. I. Chernysheva. – Moskva : Vyssh. shk., 1970. – 199 s.
6. Čermak F. Frazeologie a idiomatika česká a obecná / František Čermak. – Praha : Karolinum, 2007. – 718 s.
7. Slovník české frazeologie a idiomatiky. Přirovnání / pod. red. F. Čermak. – Praha : Academia, 1983. – 492 s.
8. Slovník české frazeologie a idiomatiky. Výrazy slovesné / pod. red. F. Čermak. – Praha : Leda, 2009. – 1248 s.
9. Slovník české frazeologie a idiomatiky. Výrazy větné / pod. red. F. Čermak. – Praha : Leda, 2009. – 1267 s.
10. Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost / pod. red. J. Filipce. – Praha : Academia, 1978. – 798 s.

*Анна Зізінська
(м. Біла Церква)*

УДК 811.11-112

СТРУКТУРА РЕКВЕСТИВНОГО МОВЛЕННЕВОГО АКТУ З МАРКЕРОМ *LET*

Стаття присвячена аналізу структури реквестивного мовленнєвого акту з маркером let у середньоанглійській та ранньоновоанглійській періоди (12–17 ст.). Проаналізовано ці одиниці та окреслено особливості їхнього утворення. Досліджено структурні та синтаксичні властивості let-конструкції та особливості її еволюції в історії англійської мови. Діахронічна розвідка дозволила з'ясувати найбільш поширені форми реквестиву з let та дослідити його будову та функцію в реченні. Опрацьовано літературні пам'ятки середньоанглійської та ранньоновоанглійської мов, що уможливило ґрунтовний аналіз let-конструкції та з'ясування особливостей їхнього вживання.

Ключові слова: реквестив, імператив, мовленнєвий акт, директив, генеративна граматики, діахронія.

Постановка проблеми. Мовленнєві акти (далі – МА) є об'єктом наукового пошуку багатьох лінгвістів, оскільки вони є невід'ємною частиною людського спілкування та постійно вживаються в повсякденному житті. Від часу опублікування Дж. Остіном (1962) його основоположної теоретичної праці з теорії мовленнєвих актів [3] інтерес учених до дослідження різних аспектів МА постійно зростає. Вивчення МА на сучасному етапі відбувається в межах різних підходів: структурно-синтаксичного, функціонально-семантичного, прагматичного, когнітивного та ін. З розвитком генеративної граматики